

THE POETRY OF VIRGIL IERUNCA – VERSELETS OF THE WANDERER SOUL

Marinela-Viorica Sabou (Țuculete)
PhD. Student, „1 Decembrie 1918” University of Alba Iulia

Abstract: The volume Poems of Exile signed by Virgil Ierunca is a variant of the Notebooks of longing, a lyric of exile, the way to tell the truth and to reveal in the lyrics the soul presses of its actors. The idea of exile is presented both in the outer plane and in the inner plane of the human being who lives a permanent distance from those around him. Far from the country, home and land, among strangers, he returns through memory "and sees the country as a greeting of light, the house as a measure of peace and the earth as a joy of being. The pilgrim leaves only to return again, when he returns, he learns to live, to say, to do and to die".

Exile is considered a worthy place of question, of the difficulty of living, but also of creating art. Like many writers in exile, he believes that art is about freedom, and the essential condition of existence and manifestation of the artistic act is freedom too. He rejects art without any purpose and defines this concept as an elevation to Ethos.

The volume of the poems is about an excessive interiorization, an ambiguous lyrical discourse and sometimes is given, and the metaphor is always frequent. Under the influence of the poet-philosopher Lucian Blaga, from which Virgil Ierunca translated representative pages, it can be observed the approach of the theme of the great passage, as well as the reason for the silence or the slide towards the eminescian poetry from which the elegiac tone is also presented. Because they are always looking for a little paradise, the original space, the home icon, the feelings of loneliness and sadness are common, and the foreign word appears as a true obsession. However, the theme of light in opposition to darkness, but also the invocation of divinity, suggests the idea of hope, of communion, by the fact that light will help him find the way back home, and with the help of through poetry his fulfillment.

Virgil Ierunca's poems can be read as a book of remoteness and loneliness, the poet being obsessed with the loss of a world, a solemn poetry crossed by the boundlessness of thought, the nostalgia of the country and the homeland, of the lost man living the painful spectacle of truth. In such a situation, the deity that should confer a meaning is also a Great Anonymous, the path to it being censored. That is why the poetic self has only the possibility of creating its own beliefs.

Through his lyrics, Virgil Ierunca manages to warn that truth, as a healing source, can be told in any form, through creation, even in a space of rupture and longing, as a continuous form to a place of eternal return. His poems are an invitation to meditate on the human destiny, of the sacrifice for the salvation of the national values that the man notices in his moments of fulfillment, a poetry that fits into the modernist current through themes, literary motifs and expression.

Keywords: poems, exile, darkness, wandering, stranger

Volumul *Poeme de exil* semnat de Virgil Ierunca este o variantă a *Caietelor de dor*, o lirică a exilului, modalitatea de a spune adevărul și de a dezvălui în versuri apăsările sufletești ale actanților ei. Ideea exilului este prezentă atât în planul exterior, cât și în cel interior al ființei care trăiește o permanentă distanțare față de cei din jur. Aflat departe de țară, de casă și de pământ, printre străini, el se întoarce prin amintire „și vede țara ca un salut de lumină, casa ca o măsură a păcii și pământul ca o bucurie a ființei. Peregrinul nu pleacă decât pentru a se întoarce și, întorcându-se, învață a trăi, a spune, a face și a muri”¹.

¹ Spiridon, Cassian Maria, Virgil Ierunca, o conștiință critică a exilului, în *Viața românească*, 95, nr.12, 2000, p. 53

Exilul este considerat un loc prielnic al întrebării, al greutății de a trăi, dar și de a crea artă. Ca mulți scriitori din exil, el consideră că arta presupune libertate, iar condiția esențială de existență și manifestare a actului artistic este libertatea. El respinge arta fără scop și definește acest concept ca înălțare către Ethos.

Volumul de poezii abordează o interiorizare excesivă, un discurs liric ambiguu, alături de livresc, iar metafora este frecventă mereu. Sub influența poetului filozof Lucian Blaga, din care Virgil Ierunca a tradus pagini reprezentative, se observă abordarea temei **marii treceri**, precum și motivul **muțeniei** ori alunecarea spre poezia eminesciană din care nu lipsește tonul elegiac. Pentru că-și caută în permanență un mic paradis, spațiul originar, icoana de acasă, sentimentele de însingurare și de tristețe sunt frecvente, iar cuvântul **străin** apare ca o adevărată obsesie. Totuși, tema luminii în opoziție cu întunericul, dar și invocarea divinității sugerează ideea speranței, a comuniunii, prin faptul că lumina îl va ajuta să găsească drumul de întoarcere spre acasă, iar prin poezie împlinirea.

Poemele lui Virgil Ierunca pot fi lecturate ca o carte a **depărtării și singurătății**, poetul fiind obsedat de pierderea unei lumi, o poezie solemnă străbătută de nemărginirea gândului, de nostalgia țării și a pământului natal, al omului rătăcit care trăiește spectacolul dureros al temniței adevărului. Într-o asemenea situație, divinitatea care ar trebui să confere un rost este tot un **Mare Anonim**, calea către acesta fiind cenzurată. De aceea eului poetic nu-i rămâne decât posibilitatea de a-și crea propriile crezuri.

Prin versurile sale Virgil Ierunca reușește să avertizeze că adevărul, ca izvor întăritor, poate fi spus în orice formă, prin intermediul creației, chiar și într-un spațiu de ruptură și dor, ca o formă continuă spre un loc al veșnicei întoarceri. Poemele sale sunt o invitație la meditație asupra destinului uman, a sacrificiului pentru salvarea valorilor naționale pe care omul le sesizează în momente de cumpănă, o poezie care se încadrează în curentul modernist prin tematică, motive literare și expresie.

Poezia a apărut încă din Antichitate și a străbătut veacurile ca o formă specifică a cunoașterii de tip artistic. Ea se adresează mai mult decât proza sau teatrul, sufletului omenesc, care simte nevoia de exprimare directă a emoțiilor, a sentimentelor, a viziunii asupra lumii, fiind o dimensiune a sufletului omenesc din toate timpurile. Poeziile cuprinse în volumul *Poeme de exil – urmate de Tălmăciri* se întind între anii 1951 și 1996, așadar pe o perioadă de 45 de ani marcați de timpul petrecut de Virgil Ierunca în exil, copleșit de dorul de țară, de încercarea de a se autocunoaște, de a folosi cuvântul ca armă de luptă. Maria Daniela-Pănăzan consideră că poezii români din exil, chiar și Virgil Ierunca, au avut, în scrierile lor, o temă comună: „nostalgia după țara natală ... toți au trăit cu sentimentul dorului de patrie”². În opinia sa, dorul acestora se leagă de momente deosebite, îndeosebi marile sărbători creștine sau alte trăiri religioase pe care în exil nu le resimt în aceeași măsură.

În poezia exilului se observă o preponderență a elementelor religioase, deoarece rugăciunea și amintirea copilăriei, a orașului natal sunt posibilități de evadare din concret, de regăsire a unor clipe unice, relevante, ce pot marca profund ființa umană. Apoi, rugăciunea este o căutare și o invocare a divinității, „un proces vădit de spiritualizare, de descoperire a religiosului ca stare de fiecare zi a poeziei”³ expresia dialogului cu Dumnezeu, în ideea unei speranțe de reîntoarcere în patria-mamă. Poemele sunt o rugăciune făcută în numele României, din perspectiva poetului aflat departe de țară care imploră libertatea pământului românesc și este mesagerul care cere puterea de a înfrunța soarta și de a o învinge: „Este o rugăciune făcută în numele României, nu al exilului românesc, pentru că deși aflat departe de țară, poetul ... este mesagerul suferințelor ei, implorând libertatea pământului românesc”⁴.

² Pănăzan, Maria-Daniela, *Motive și elemente religioase la poezii români din exil*, *Discobolul*, 11, nr 124/126, 2008, p. 227

³ Popa, Mircea, *Reîntoarcerea la Ithaca. Scriitori români din exil*, Editura Globus, București, 1998, p.170

⁴ Buzași, Ion, *Poezia religioasă românească*, Antologie, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2003, p.234

Volumul *Poeme de exil*, urmate de *Tălmăciri*, apărut la Editura Humanitas, București, în anul 2001 debutează cu o primă poezie *Decemvrie*, al cărui titlu este folosit într-o formă populară. Poemul a apărut în decembrie 1951 și, dintru început, se remarcă prin elementele de versificație și ambiguitatea stilului ce duce cu gândul spre apartenența la modernism. În aceste poeme pot fi regăsite aproape toate temele și motivele de inspirație creștină din poezia românească. Discursul poemelor este „uneori ambiguu, alteori livresc, iar exprimarea metaforică pare să nu-i ofere autorului decât o șansă de spovedanie, deci se simte și condeiul atent al estetului”⁵.

Cuvântul cheie pare a fi *dimineață*, momentul în care lumina devine biruitoare asupra întunericului, dar la Virgil Ierunca dimineața este dominată de caracteristicile amurgului, ale nopții, o noapte neagră pentru că orbii „vor desluși zădărnicia luminii” (*Decemvrie*, vol. *Poeme de exil*, p.7). Continuă retoric cu o întebare legată de orbii la care se referă și pe care mărturisește că îi cunoaște: „de când și de unde?” (*Decemvrie*, vol. *Poeme de exil*, p.7). Probabil sunt cei care refuză lumina pentru a respinge adevărurile din viața lor, pentru a nu fi părtași ai unui nou început, dar el, instanța lirică se implică în cunoașterea pe care alții o resping: „O dimineața aceasta crește mereu în ochii tăi prin care încep să văd lumea / Crește în mâinile tale cu care mă rog în rugăciunea aceasta pe care o trăim laolaltă” (*Decemvrie*, vol. *Poeme de exil*, p.7). *Ochii*, un alt motiv important sunt cei în care se oglindește existența sa, în existența celui născut în *Decemvrie*, cu mențiunea că orice început are și un sfârșit: „vestirea sfârșitului pe care îl porți ca pe un blestem și ca pe un miracol” (*Exil*, vol. *Poeme de exil*, p.7).

Așadar, venirea pe lume apare ca un blestem, deoarece toate au un final, deși este, în primul rând un miracol: „Totdeauna în ochii tăi dimineața e blestem și miracol” (*Decemvrie*, vol. *Poeme de exil*, p.7), acesta este taina oricărei minuni a venirii pe lume: „o poveste cu început și sfârșit” (*Decemvrie*, vol. *Poeme de exil*, p.7), termeni antitetici, punându-se în lumină unul pe celălalt și potențându-și semnificațiile.

În versurile următoare monologul liric se concetreză asupra *amurgului*, iar motivul ochilor este preluat de cel *al mâinilor* sugestie a unei legături cu persoana pe care o privea în ochi, a unei legături mai strânse, din care izvorăsc sentimente puternice, în anii maturității când *amurgul* simbol al apropierii de *marea trecere*, apare ca o *panică*. Acest gând este alungat de prezența unei ființe dragi: „Însă din mâinile tale amurgul pierea ca o arătare” (*Decemvrie*, vol. *Poeme de exil*, p.7), chiar dacă, uneori, i s-a explicat care este taina vieții: „E-n firea lucrurilor ca trecerea lui să oprească petrecerea noastră” (*Decemvrie*, vol. *Poeme de exil*, p.7).

Acea *bună veste* a morții este respinsă cu vehemență: „Eu însă nu-l aștept nu-l cunosc n-am vreme nu vreau să-l cunosc / Nevrerea mea dă morții ce e al morții și întristării ce i se cuvine” (*Decemvrie*, vol. *Poeme de exil*, p.7). De data aceasta amurgul e înlocuit cu motivul *nopții* care își au secretul lor, sub veghea lunii, în care ar putea să apară „ecoul călătoriei de la capătul nopții” (*Decemvrie*, vol. *Poeme de exil*, p.7). Își dorește nopțile pentru a-și alunga gândurile triste: „Lăsați-mi doar nopțile în ele nu aud și nu văd / Vestea nefericirii pe care o aștept dimineața sau poate-n amurg” (*Decemvrie*, vol. *Poeme de exil*, p.7). Propozițiile negative accentuează starea indefinită a eului liric: „Eu nu știu nimic nu vreau nimic nu aștept nimic” (*Decemvrie*, vol. *Poeme de exil*, p.10) potențată și de prezența pronumelor negative *nimeni*, *nimic*.

Prin urmare, o creație lirică despre naștere, viață și moarte, ilustrată metaforic, moartea fiind respinsă cu înverșunare pentru că viața trebuie trăită printr-o privire, o strângere de mână sau o dimineață care vestește o nouă zi a existenței, oricât de tulbure ar fi aceasta.

⁵ Opăriuc, Loredana, *Virgil Ierunca – Poeme din exil*, în: *Convorbiri literare*, 140, nr. 10, 2006, p. 78

În poezia *Prologul copacilor*, publicată în anul 1953, limbajul metaforic te izbește la tot pasul și în această creație în care discursul liric se construiește în jurul copacilor pe care îi urmărește „De la o fereastră străină, dintr-o casă străină, într-un ceas străin” (*Prologul copacilor*, vol. *Poeme de exil*, p.11), așadar într-o atmosferă dominată de singurătate. Acest vers apare ca un refren de-a lungul întregii poezii tocmai pentru a accentua o anume stare de spirit, surprinde „starea de permanentă distanță în lumile altora pe care o trăiește la nesfârșit poetul”⁶.

Interesant este faptul că imaginea copacilor este contemplată începând cu rădăcinile, metaforă revelatorie pentru originile care nu se pierd și nu trebuie să se piardă, continuă cu frunze, simbol al speranței prin verdeața lor și sfârșește cu florile care înseamnă nu doar frumusețe, ci și roadele pe care le poartă în sânul lor. Tema timpului revine obsedant, potențată de motive precum *singurătatea*, *dorul* și *moartea*. Secvența „bat vânturile turbate ale dorului” ” (*Prologul copacilor*, vol. *Poeme de exil*, p.11) leagă acest sentiment de starea de singurătate căreia îi alătură adjectivul *unică* într-un grup nominal deosebit de sugestiv. Este identificată „singurătatea unică”⁷, acel univers nebănuț și straniu care sperie și înfrânge.

Împăcarea cu o situație pe care nu o mai poate evita, aceea a viețuirii departe de morții lui, de părinți, de pământul țării care îl așteaptă pentru a-l primi în sânul său, vine pe neașteptate asemenea unei muzici, singura care-i poate aduce alinare: „Aud cum urcă-n copaci ca o sevă majoră, din rădăcină, din rădăcini – muzica” (*Prologul copacilor*, vol. *Poeme de exil*, p.11). Cere liniște – *Nu mă turburați* – pentru a-și putea încălca sufletul de muzica tăcerilor, declarând: „Am pogorât în mine împăcarea minune” (*Prologul copacilor*, vol. *Poeme de exil*, p.12). Înțelegând tainele naturii, are o nouă viziune asupra vieții, o viață zbuciumată ce se îndreaptă, încă de la naștere spre moarte: „Știu acum unde încep flăcările și unde sfârșește murirea” (*Prologul copacilor*, vol. *Poeme de exil*, p.12).

Eul poetic caută înfrigurat un loc în lume și ajunge la „destrămarea încrederii, consecința pierderii legăturii cu monadele, la dedublare, la scindare în două lumi paralele”⁸: „De la o fereastră străină, dintr-o casă străină, într-un / ceas străin / Prin copacii aceștia bat vânturile turbate ale dorului. / Sînt iarăși acolo lângă morți și lângă părinți / vecini cu pământul, chemat în pământ ...” (*Prologul copacilor*, vol. *Poeme de exil*, p.12). Discursul liric, deosebit de profund, se încheie cu o întrebare retorică: „Cine-a vorbit?” ” (*Prologul copacilor*, vol. *Poeme de exil*, p.12), o întrebare la care nu așteaptă răspuns, dar care sugerează faptul că drumul cunoașterii de sine încă nu s-a sfârșit.

Titlul poeziei *Exil*, din 1953, trezește, din start, interesul cititorului, mai ales că autorul este o figură marcantă a exilului românesc. El are posibilitatea de a aborda poetica exilului, „în acest spațiu de ruptură și dor, de priviri mari, climat prin excelență al veșnicei întoarceri”⁹. Se observă influența poeziei și filozofiei lui Lucian Blaga, atât prin motivul tăcerii, cât și prin adresarea către un interlocutor generalizat. Monologul liric adresat este marcat de prezența adresării directe realizate prin verbele la imperativ, versul fiind repetat în incipitul fiecărei strofe: „Opriți-vă și cunoașteți” (*Exil*, vol. *Poeme de exil*, p.13). Mai importantă decât legătura cu cititorul este afirmația din versul următor pe care lectorul ar trebui să o cunoască: „E ceasul întoarcerii – limită” (*Exil*, vol. *Poeme de exil*, p.13).

Totul, însă, este dominat de *întuneric*, lipsa oricărei perspective pentru viitor, de o *altă grăire*, dar toate sunt *mute*, adică imposibilitatea unei comunicări sincere. Strofa a treia cuprinde un șir de interogații retorice, totul fiind reprezentat de o tristețe a întregii firi dominate de „cântecul lebedei roșii” (*Exil*, vol. *Poeme de exil*, p.14), simbol al comunismului ce a început a-și pune amprenta asupra tuturor: lucruri și oameni. Dar, cum

⁶ Opăriuc, Loredana, *op cit.*, p. 79

⁷ Opăriuc, Loredana, *op cit.*, p. 79

⁸ Opăriuc, Loredana, *op cit.*, p. 79

⁹ Spiridon, Cassian Maria, *op. cit.*, p. 53

speranța nu moare niciodată, poetul declară, prin vocea lirică: „Suna-va curând cornul ciudat / Pe ciudatul târâm al călătoriilor noastre” (*Exil*, vol. *Poeme de exil*, p.14), prin urmare în spațiul celor exilați care vor trăi intens tot ceea ce se întâmplă în patria-mamă: „Cine va avea urechi de auzit / Îl va auzi cu ființa întreagă / Cine îl va primi / Îl va primi în durata cumplită a sufletului” (*Exil*, vol. *Poeme de exil*, p.14).

Cu siguranță că toate aceste stări evocate în cuvinte amintesc de „melancolia eminesciană”¹⁰, iar așteptarea unui moment de înălțare sufletească, de schimbare a unor destine este dominată de trecerea timpului sugerată prin cuvântul *ceas*, un motiv central al acestor versuri: „Ceasul acesta bate adânc / ceasul acesta bate în spații” (*Exil*, vol. *Poeme de exil*, p.14), fiind urmată de un nou îndemn „Ascultați-i chemarea minune / Minunile sunt simple” (*Exil*, vol. *Poeme de exil*, p.14).

Revenirea din exil este sugerată metaforic în versul „Apele risipitoare se vor întoarce-n isvoare / Cerul își va regăsi menirea-i înaltă” (*Exil*, vol. *Poeme de exil*, p.14). Visul de a găsi o nouă rânduială este ceea ce îl frământă, această ordine nouă fiind sugerată prin secvența *o simfonie a pământului*. Facerea unei lumi noi este concentrată în metafora *ziua a opta* pe care o numește *ziua ceasului* în care va fi o sărbătoare „Pentru pământ pentru morți / Pentru re-Facerea ...” (*Exil*, vol. *Poeme de exil*, p.14). Finalul apare ca un leitmotiv: „Ceasul acesta bate adânc / Ceasul acesta bate în spații” (*Exil*, vol. *Poeme de exil*, p.14) o imagine auditivă deosebit de sugestivă.

Spre deosebire de celelalte poezii care au versul liber, *Vechime*, publicată în 1953, este structurată în șase catrene cu rimă împerecheată și măsură de 5-6 silabe, amintind de poeziile populare. Motivele centrale: *noaptea*, *morminte*, *moarte*, *șarpele*, se înscriu în tema luptei împotriva nedreptății prin asocierea cu *dreptii*, cei care încearcă să-și justifice demersurile întruna „dincoace de moarte” (*Vechime*, vol. *Poeme de exil*, p.16). Chemarea de a lupta pentru adevăr și dreptate este adresată tuturor celor care mai sunt în viață: „Nu ți-a bătut ceasul? / N-ai auzit glasul? / Pornește-o la drum, / Fii! – aici și acum!” (*Vechime*, vol. *Poeme de exil*, p.16). Ritmul este moralizator, iar semnificațiile cuvintelor sunt profunde, dezvăluindu-ne un suflet copleșit de necesitatea mobilizării tuturor pentru a se bucura de *ocolu-n lumină*, un loc în care *noaptea* a dispărut.

În poezia *Cântec rătăcitorului*, publicată în anul 1955, titlul este format din două substantive ce sugerează faptul că versurile sunt o odă adresată celui care s-a desprins de locul nașterii și își duce existența pe unde îl poartă pașii. Substantivul în cazul dativ din titlu apare în text în cazul vocativ, ca modalitate de exprimare directă a gândurilor, ideilor, sentimentelor și a viziunii despre lume, fiind un monolog liric adresat. În viziunea poetului, pentru un rătăcitor, revenirea la origini are în față *o cale grea*, *o cale lungă*, dar acest drum trebuie parcurs chiar dacă această călătorie *va fi un blestem*. Consecințele unui astfel de motivat demers se vor vedea mult mai târziu, fiindcă e „O sămânță aruncată într-un pustiu ce va rodi numai la urmă / Târziu, când ultimul om va porni să ajungă de unde-a plecat” (*Cântec rătăcitorului*, vol. *Poeme de exil*, p.17).

Sentimentul înstrăinării și-a pus amprenta aceluia care rătăcește, dar nu i-a îngenuncheat speranța de a trăi într-o lume nouă prin efortul tuturor *pentru zidirea cumplită, nouă*. De ce cumplită? Pentru că pe aceleași coordonate se înscrie și *gura de rai înnoptat*, deși, printre străini „Soarele lor nu răsare și peste cei buni și peste cei răi” (*Cântec rătăcitorului*, vol. *Poeme de exil*, p.17). În viziunea sa, printre străini e de preferat să-ți lași până și umbra *în stele sau în copaci* deoarece pentru ei „Umbra rătăcitorilor e o primejdie inedită a cetății” (*Cântec rătăcitorului*, vol. *Poeme de exil*, p.18). Deși consideră că *rătăcirea arde* transmite un îndemn rătăcitorului amintindu-i de puterea cuvântului de a transforma lumea, concepția oamenilor despre evenimente: „Amintește-ți, rătăcitorule, că tu singur poți

¹⁰ Opăriuc, Loredana, *op cit.*, p. 79

sufla peste cuvânt, / Tu singur dai cuvântului început și cuvântul tău numește, zidește începutul” (*Cântec rătăcitorului*, vol. *Poeme de exil*, p.18). Așadar, eul liric se identifică, în mod clar, cu *rătăcitorul*, mereu în așteptare, mereu cu gândul la *învierea viilor*, metaforă semnificativă pentru trezirea conștiinței celor care așteaptă și merită un nou început. Miturile se cer recucerite și retrăite „experiența spirituală cere eforturi sporite”¹¹, iar poemul subliniază încercarea de recăpătare a rostului în lume, așa cum declară „va trebui să ajungem de unde pornim ...” (*Cântec rătăcitorului*, vol. *Poeme de exil*, p.18).

Monologul liric adresat este evident în aceste versuri prin vocativul *rătăcitorule* sau verbele la imperativ: *fă, miră-te, amintește-ți*, adesea în structura unor repetiții ce accentuează mesajul discursului liric. Se consideră un rătăcitor pe care îl cataloghează astfel: „Tu singur dai cuvântului început și cuvântul tău numește, zidește începutul” (*Cântec rătăcitorului*, vol. *Poeme de exil*, p.18) convins fiind de menirea artei sale și amintind parcă de o artă poetică.

În poemul *Încă o dată*, publicat în 1962, autorul se plasează în centrul spațiului mioritic pe care l-a părăsit, devenind „fiul ... risipitor plecat prea devreme sau prea târziu” (*Încă o dată*, vol. *Poeme de exil*, p.23). Poemul este „un necrolog al unei lumi distruse”¹², în care oamenii au devenit numere într-un inventar diabolic, dar speranța salvează spiritul sceptic. Acest spațiu îi apare ca *năpădit de lăcuste*, adică de cei răi, și îl atrage în clipele de veghe: „Spre tine privesc pururea în insomnia ceasului rău” (*Încă o dată*, vol. *Poeme de exil*, p.23), chemându-l să-i dezlege tainele, fiind mereu dominat de *o nestăpânită o extraordinară voință de zbor*. Chemarea patriei este urmată de o ironie legată de alegerea pe care a făcut-o, conștientizată abia mai târziu: „Să citesc în apusul soarelui nedreptatea țărâniei tale / Să dau streinului ce nu-i a streinului / Să predic panica sângelui vărsat / De la Nistru pân-la Tisa / Și pân-la marea cea mare de noapte” (*Încă o dată*, vol. *Poeme de exil*, p.23). *Numărul* devine o marcă a pământului, a neamului, a familiei, fiind *păcatul a toate și-a tot*. Țara, văzută de la distanță, îi însuflă o stare de dezamăgire: „În țara mea nu mai cresc copaci ci pereți / Pereți de neghină, pereți-pecingine / Pereți cu flori de mucigai sădite la a treia cântare a cocoșului” (*Încă o dată*, vol. *Poeme de exil*, p.23).

Așadar, țara a ajuns într-o stare deplorabilă datorită trădării unora care au ridicat ziduri, pereți între ei și oamenii de bună credință. Urâtul devine, ca și la Arghezi, izvor de inspirație, pentru a dezvălui tarele societății în destrămare, o țară *căutând în adâncul judecăților*. Ultima strofă conține o serie de termeni antitetici ce simbolizează răul și binele din confruntarea cărora speră că binele va învinge, mai ales prin puterea cuvântului: „Peste osânda clipei, primenirea vremii / Peste nesațiul relelor, inițiative de rouă / Peste zavistia dracilor, răsăritul dreptilor / Și peste toate legea cea nouă: / a omeni cuvântul” (*Încă o dată*, vol. *Poeme de exil*, p.23).

Sintagma din titlu este reluată în versul inspirat din *Cântarea cântărilor*: „Și aici șezum și plânsem încă o dată încă o ...” (*Încă o dată*, vol. *Poeme de exil*, p.23) subliniind ideea că multe au trecut peste acest neam producându-i suferință și jale, așa că poetul exprimă jalea unui neam oropsit prin: „Cuvântul de jale, durata de jale, noima de jale” (*Încă o dată*, vol. *Poeme de exil*, p.25). *Cuvântul* este din nou cheie discursului liric al celui care, prin cuvânt, a militat mereu pentru binele țării sale.

În poezia *Ora exactă*, publicată în 1962, versurile au la bază monologul liric adresat, evident prin prezența vocativului *Frații mei* atât în primul, cât și în ultimul vers și a verbului la imperativ *veniți*. Atributul *de amiază* sugerează o stare de echilibru în care oamenii își pot adresa *bună ziua*, dar constatarea poetului că *ziua e-n cumpănă* justifică, într-un fel, chemarea în jurul său a celor care au suportat „digestia de fulgere, grea” (*Ora exactă*, vol. *Poeme de exil*, p.25), toate relele care s-au abătut asupra lor. Trecerea timpului și-a pus amprenta

¹¹ Opăriuc, Loredana, *op cit.*, p. 79

¹² Opăriuc, Loredana, *op cit.*, p. 79

asupra conștiințelor, a felului de a privi realitatea, astfel că unele perosane s-au orientat „spre răsărit / Ispitite fiind – se spune – de o nouă lumină” (*Ora exactă*, vol. *Poeme de exil*, p.25), iar altele „Cele rămase și-au pocit cercul și mersul / Nu mai cinstesc sorocul, deoache timpul” (*Ora exactă*, vol. *Poeme de exil*, p.25). *Ora exactă*, cea a amiezii a rămas însă neatinsă „în statornicia ei de-nceput, dreaptă, rotundă” (*Ora exactă*, vol. *Poeme de exil*, p.25). Scriitorul o aseamănă cu steaua fiecăruia dintre noi, cu destinul fiecăruia de la care omul nu se poate abate pentru că așa îi este sortit. Există aici și o aluzie la vechea credință că la moartea unui om cade o stea ce nu mai poate fi privită decât în adâncimile lumii, „Acolo unde inima noastră bate ritmul tuturor stelelor” (*Ora exactă*, vol. *Poeme de exil*, p.25). Credința că la un moment dat ne vom detașa de o atitudine indiferentă și vom vedea ce trebuie să vedem contribuind la modificarea unei lumi pe care am privit-o cu nepăsare este exprimată în ultimele versuri.

În viziunea sa, atunci va avea loc *primenirea, mântuirea de pe urma clipei* (*Ora exactă*, vol. *Poeme de exil*, p.26) spre bucuria tuturor exprimată prin întrebările retorice: „Cine dintre noi va lipsi atunci de la nuntă? / Cine dintre noi nu va cânta atunci pentru întâia oară?” (*Ora exactă*, vol. *Poeme de exil*, p.26). Structura astrofică a poeziei creează impresia de înlănțuire a ideilor care formează un tot unitar, mesajul fiind semnificativ: copleșiți de nevoi și nedreptate ne vom desăvârși legământul de a fi liberi, noi cei *arși de patru vânturi și / de veșnicul legământ*.

Călătoria eului liric se oprește asupra contemplării orelor care „migreză spre ... răsărit, un Răsărit acaparator care înghite timpul”¹³. În acest fel se prefigurează titlul următorului text poetic *Moartea jocului secund*, poezie ce este dedicată tot unui reprezentant al exilului, „de parcă printr-un astfel de **martor** s-ar mai putea recupera din pierderile fatale cauzate de moartea creației vii”¹⁴.

Versurile poeziei *Moartea jocului secund*, adresată lui Mircea Eliade și publicată în 1963, sunt grupate în zece catrene cu rimă încrucișată și măsură de 7-8 silabe. Ele duc cu gândul spre creațiile populare, mai ales prin ritmul care generează o deosebită muzicalitate. Cuvintele cheie ale poeziei sunt *țara și moartea*, tema poeziei constituind-o existența unui popor care își caută drumul drept, dar întâmpină, la tot pasul *spaima, haita, întunericul, minciuna și urlatul*. Aceste simboluri ale unei vieți fără nicio șansă sunt completate prin secvențele: „Pravila e tunsă-n creștet”, „Icoana-și plânge sfinții”, „Sărbătoare n-are taină”, „leat nătâng” (*Moartea jocului secund*, vol. *Poeme de exil*, p.27). Poetul își exprimă nedumerirea față de atitudinea unora cărora li se pare o stare de normalitate: „Li se pare firea fire / Și nici păcatul nu-i doare ... / Vecinii nici nu se întrebă / Ce se vremeie sub soare” (*Moartea jocului secund*, vol. *Poeme de exil*, p.28). Durerea o simt cei duși: „Sub țărână gem părinții” (*Moartea jocului secund*, vol. *Poeme de exil*, p.28) pentru că „Numai morții pot să plângă / De dincolo de genună” (*Moartea jocului secund*, vol. *Poeme de exil*, p.28), așadar doar ei, nu cei vii pot să-și plângă amarul. De aici și îndemnul din final, bazat pe tot ceea ce se întâmplă în jur: „Depunem fapt lângă fapt / Tâlcul cată să s-arate / Neamul e chemat să-ncerce / Ceas de viață și de moarte” (*Moartea jocului secund*, vol. *Poeme de exil*, p.28).

Nu întâmplător, poezia îi este dedicată lui Mircea Eliade, un scriitor al exilului românesc, deoarece acesta va pătrunde mesajul acestor versuri, mesaj pe care-l transmite și cititorului de ieri, dar și celui de astăzi pe care îl transpune într-un cadru spațio-temporal care produce fiori prin ceea ce au trăit înaintașii noștri.

Tema istoriei apare în poezia cu același nume *Istoria*, publicată în 1963, temă mereu prezentă în creația ierunciană ce se împletește cu cea a timpului ireversibil în contextul planului terestru dominat de elemente precum *fântâna, spinii, fluviile, munții, izvoarele* și al

¹³ Opăriuc, Loredana, *op cit.*, p. 79

¹⁴ Opăriuc, Loredana, *op cit.*, p. 79

celui cosmic *creștetul stelelor* ce formează un tot, inseparabil, *țară-grădină* sub imperiul timpului care curge nestingherit. Întrebările retorice: „Unde-ți este memoria? / Unde izvoarele” (*Istoria*, vol. *Poeme de exil*, p.29) îndeamnă cititorul să reînvie trecutul, să oprească timpul pentru un moment ca pe o *apă-necată, un cerc răzlețit*, pentru a vedea cui și ce are de plătit: „Vânătaie pentru vânătaie / Ochi pentru dinte / Dinte pentru facere” (*Istoria*, vol. *Poeme de exil*, p.29) pentru ca morții să-și doarmă în liniște veșnicul somn. Se întâlnesc din nou trimiteri religioase precum: *Ierusalim, Voroneț, Coroana de spini*. Imprecația din final *Ucig-o toaca!* transmite mesajul de a fi mai atenți la cele din jurul nostru, la toate relele care se întâmplă: „Nare struguri în vie / Nici noimă, nici candelă ...” (*Istoria*, vol. *Poeme de exil*, p.30) și de a opri timpul pentru a găsi soluții.

Publicată în 1964, poezia *Păcat* este o rugă adresată *divinității părinte* de către *fiul risipitor* care se întoarce, dar îl întâmpină, peste tot, pustiul: „Casa nu-i acasă, masa nu e pusă / ... ușile, zăvorâtele ... / Nisipul mării se ridică la cer” (*Păcat*, vol. *Poeme de exil*, p.31). Un arc peste timp, în planul credinței, dar, deși „Tronul slăvitei tale este, desigur, de aur”, cei dragi „Părinții din părinți stau la strâmtoare” (*Păcat*, vol. *Poeme de exil*, p.31), pentru că acest *părinte oblic* după cum îl numește poetul le-a luat *vecia și veghea și povestea*. În condițiile acestea *sumbre fiul risipitor pleacă iară și iară* pentru că nu mai poate *să-ndure ... restriștea și arsura*. În final, „rolurile ajung să se substituie, ființa și creatorul completându-și unul altuia nedesăvârșirea”¹⁵.

În poezia *Ca niciodată*, publicată în anul 1964, puterea cuvântului îl așază pe cel care se adresează mulțimii *în inima timpului*, în timpul din inima sa. Trecutul rămâne în urmă, el întocmește o *altă sămânță*, iar dorul nu se estompează, ci persistă în locul său, ancorat în realitatea la care face referire autorul: „Nevătămate sunt căile dorului / Dor de ceas, dor de nceput” (*Ca niciodată*, vol. *Poeme de exil*, p.32). Se întrevide o „minune-n timp, minune-n inima mea” (*Ca niciodată*, vol. *Poeme de exil*, p.33), iar cuvântul va continua să schimbe lumea prin puterea acestuia de a convinge. Cele trei strofe sunt inegale ca număr de versuri, în funcție de ideile pe care vrea să le exprime, iar abordarea versului alb conduce la împlinirea aceluiași scop.

Motivul drumului se află în centrul creației *Drum*, publicată în 1965. E vorba de drumul parcurs în realitate, dar și de cel pe care autorul îl parcurge pe aripile visului pentru a reveni „Acasă acasă acasă ... / Pe Argeș în jos / Pe Argeș în sus” (*Drum*, vol. *Poeme de exil*, p.33), locuri concentrate metaforic în secvența *Aici / În origini și ore*. Durerea înstrăinării și dorul sunt exprimate în versurile „Povestesc lacrimile ... / Suspina albinele” (*Drum*, vol. *Poeme de exil*, p.34), iar dezamăgirea față de situația la care s-a ajuns, prin întrebările retorice: *Unde-s macii câmpiei? / Unde vârtutea lor aprinsă?* Nu se simte în stare să devină judecătorul celor care au făcut atâta rău, nu numai pentru contemporanii săi, ci și pentru „Rândul de oameni – de – mai'nainte” (*Drum*, vol. *Poeme de exil*, p.34) care „Se culcă-n țărână” (*Drum*, vol. *Poeme de exil*, p.34), pentru că, spune acesta: „N-am agerime nici cântar / Nu mă lasă copacii galbeni ...” (*Drum*, vol. *Poeme de exil*, p.34), se întreabă dacă ar putea aborda o atitudine mai fermă *Să slobod fulgerul?*, dar trăiește într-o *Împărăție de lemn* în care speranța e încă în fașă: „O, depărtatele vânturi de primăvară” (*Drum*, vol. *Poeme de exil*, p.33).

În poezia *În lume*, publicată în anul 1965, elementele terestre: *apă, cruce, câmp*, dar și cosmice: *luna, steaua*, constituie cadrul natural în care se proiectează gândurile, ideile și sentimentele formând un tot, prin bătaia vântului sau prin lumina care *va să se strice*. Motivul nunții nu mai transmite un sentiment de bucurie pentru că „În mijlocul nunții a căzut o stea” (*În lume*, vol. *Poeme de exil*, p.36), iar mirele *vrea să se-ascundă*. *Noaptea* ia locul luminii, iar mirele este îndemnat să stea, să judece lucrurile pe baza unor semne din vremuri

¹⁵ Opăriuc, Loredana, *op cit.*, p. 79

inmemoriale stricte. Până și o *stea de sus*, *stea decăzută* ar putea să se ridice din nou pe firmament, acolo unde îi este locul și tocmai de aceea îndemnul: „Nu privi și nu te pierde” (*În lume*, vol. *Poeme de exil*, p.36) este justificat. Versul lui Alecsandri din final „Plecat-am nouă din Vaslui” (*În lume*, vol. *Poeme de exil*, p.36) face aluzie la un trecut de luptă și glorie, dar poetul își dorește pace, liniște: *De fulgere suntem sătui*.

În poezia *Nevrednicie*, publicată în 1972, noul spațiu în care se derulează propria existență este numit metaforic „Împărăția mea nomadă” (*Nevrednicie*, vol. *Poeme de exil*, p.54), asociată cu *casa mea* în care gândurile îl copleșesc atât de intens, încât după ce pretinde *armura*, cere odihna pentru că *noaptea de dincoace* e atât de întunecată, încât își dorește *noaptea de dincolo*. Are convingerea că nu a reușit să deslușească rostul lucrurilor, posibilitatea pentru care ar fi trebuit să lupte fiind exprimată prin verbe la modul conjunctiv „Să fi aprins originea / Să fi cinstit ultimul rai ...” ” (*Nevrednicie*, vol. *Poeme de exil*, p.55) Versurile: „Să măsoar noaptea de dincoace / Să-mplinesc noaptea de dincolo” ” (*Nevrednicie*, vol. *Poeme de exil*, p.55) apar ca un leitmotiv în finalul poeziei.

Scrisă în stil popular, poezia *Pronume personal*, publicată în 1972, cu o structură astrofică, cu versuri având măsura de 7-8 silabe, ritmul iambic și rima împerecheată, atrage în primul rând prin accentele prozodice care ne trimit la izvoarele literaturii culte. Ideea eului rătăcitor în alte spații unde duce cu sine tradiții sau obiceiuri este exprimată în al doilea vers cu rădăcini în creația populară: „Tot cerșesc din poartă-n poartă” ” (*Pronume personal*, vol. *Poeme de exil*, p.56). Misiunea pe care o are, pe care și-a asumat-o, de a exprima prin cuvânt propriile convingeri se desprinde din îndemnul: „Pune-ți straie de cuvânt / Și pornește-n lumea mare / Fă-te har, fă-te mirare” ” (*Pronume personal*, vol. *Poeme de exil*, p.56). Nu lipsește nici trimiterea spre trecut, spre origini: „Privește-ți iar urma-n urmă / Începutul nu ți-l curmă / ” (*Pronume personal*, vol. *Poeme de exil*, p.57), dorința de a uita tot ce a fost greu pentru că în cele din urmă *nunta sporul taina-ntreagă* vor veni.

O analiză subtilă a propriei existențe apare și în poezia *Târziu*, precum și întrebarea din final, când *M-am uitat înapoi*, după cum mărturisește, dacă trebuia să facă tot ceea ce a făcut. O stare de incertitudine exprimată prin alternarea enunțurilor afirmative: „Am pus întrebarea-n fereastră” ” (*Pronume personal*, vol. *Poeme de exil*, p.57) cu cele negative: „Și n-am aprins-o” (*Pronume personal*, vol. *Poeme de exil*, p.58) urmată de justificarea acestei atitudini: „Că m-am temut de foc” (*Pronume personal*, vol. *Poeme de exil*, p.58) se desprinde din versurile următoare în care apar și consecințele pe care le întrevede: „M-am tras singur pe roată – lege / Ca să mor fără lumânare” (*Pronume personal*, vol. *Poeme de exil*, p.58). Ar dori să o ia de la capăt, dar constată, privind în urmă că *e prea târziu*, lăsând totuși o porțiță deschisă acțiunii: „Lăsați-mă să mă mai gândesc” (*Pronume personal*, vol. *Poeme de exil*, p.58).

Volumul *Poeme de exil* orientează cititorul spre sentimentul alienării, melancoliei incurabile, rătăcirii fără sfârșit, un fel de călătorie pe aripile gândului „spre acel spațiu românesc pe care voia parcă să-l sfințească prin poezie, înainte de săvârșire ... o preocupare a poetului pentru spațiul original”¹⁶ Eul liric ieruncian apare în ipostaza unui Orfeu ce își caută neîncetat locul în lume, iar poezia reprezintă modalitatea de a exprima durerea și adevărul: „de arsură și rugăciune, de blestem,

¹⁶ Popa, Mircea, *op. cit.*, p. 105

descântec și țipăt. De supremă mărturie de a fi, nu numai în lume ci și în istorie.”¹⁷ Astfel, prin volumul *Poeme de exil* se accentuează rolul lui Virgil Ierunca, acela de simbol al luptei pentru adevărata libertate a omului, cea spirituală.

BIBLIOGRAPHY

1. Behring, Eva, *Scriitori din exil 1945-1989. O perspectivă istorico-literară*, traducerea din limba germană de Tatiana Petrache și Lucia Nicolau, București, Editura Fundației Culturale Române, 2001.
2. Buzăși, Ion, *Poezia religioasă românească*, Antologie, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2003.
3. Corbea, Ileana. *Dialoguri esențiale cu Virgil Ierunca într-o convorbire despre literatura exilului și revistele ei*. [Interviu cu Virgil Ierunca]. În: Jurnalul literar, 9, nr. 21-24, 1998.
4. Havriliuc, Nicolae. Virgil Ierunca - o mărime românească a lucidității. În: Nicolae Havriliuc. Imperfecțiunea evenimentului. București : Pandora, 1993.
5. Ionescu, Al. Th., *Datoria țipătului*. [Virgil Ierunca, Românește]. În: Calende, 3, nr. 4, 1993.
6. Manolescu, Florin. *Între amintire și uitare*. [Virgil Ierunca, Românește]. În: Luceafărul, nr. 36, 4 sep. 1991.
7. Mănescu, Florin, Alexandru, *Limitele lui Virgil Ierunca*, România literară, 2017.
8. Opăriuc, Loredana. Virgil Ierunca - *Poeme din exil*. În: Convorbiri literare, 140, nr. 10, 2006.
9. Pânăzan, Maria-Daniela. *Motive și elemente religioase la poeții români din exil*. [Aron Cotruș, Vintilă Horia, Horia Stamatu, George Uscătescu, Ștefan Baciuc, Sergiu Grossu, Nicu Caranica, Ioan I. Mirea, Costache Ioanid, Lidia Ionescu Stăniloae, Al. Busuioceanu, Virgil Ierunca]. În: Discobolul, 11, nr. 124-125-126, 2008.
10. Popa, Mircea, *Reîntoarcerea la Ithaca, scriitori români din exil*, București, Editura Globus, 1998.
11. Popa, Mircea. *Virgil Ierunca sau poezia ca jurnal interior*. [Virgil Ierunca, Poeme de exil, București : Humanitas, 2001]. În: Steaua, 53, nr. 6, 2002.
12. Spiridon Cassian Maria. *Virgil Ierunca, o conștiință critică a exilului*. În: Viața românească, 95, nr. 12, 2000.

¹⁷ Spiridon, Cassian Maria, *op. cit.*, p. 53